

Οικοδομική και Δομικά Υλικά Ι

**ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ
ΚΑΙ ΚΤΗΡΙΑΚΟ ΚΕΛΥΦΟΣ**

Νίκος Σαμαράς

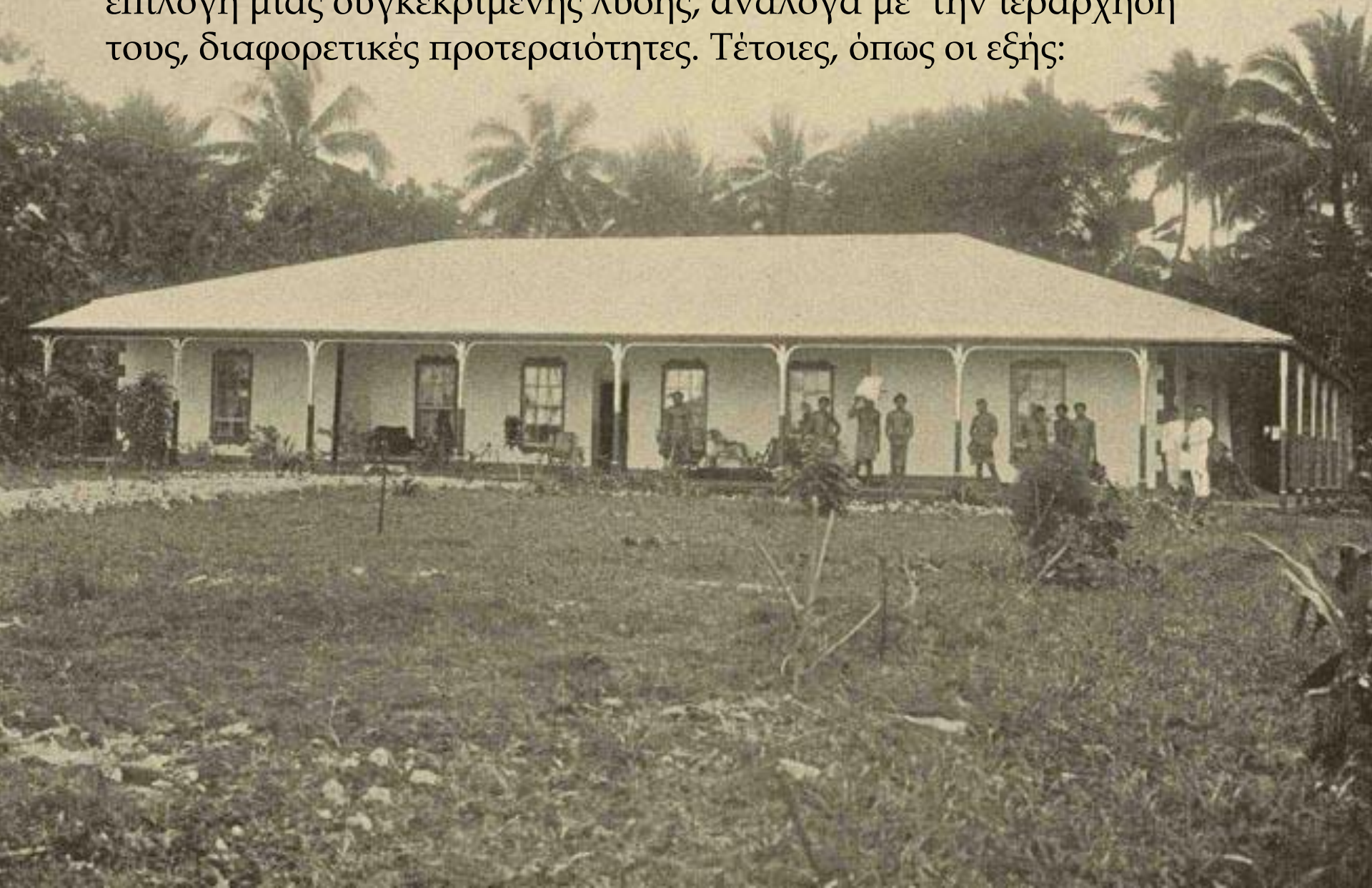
Τίθεται το
ερώτημα:

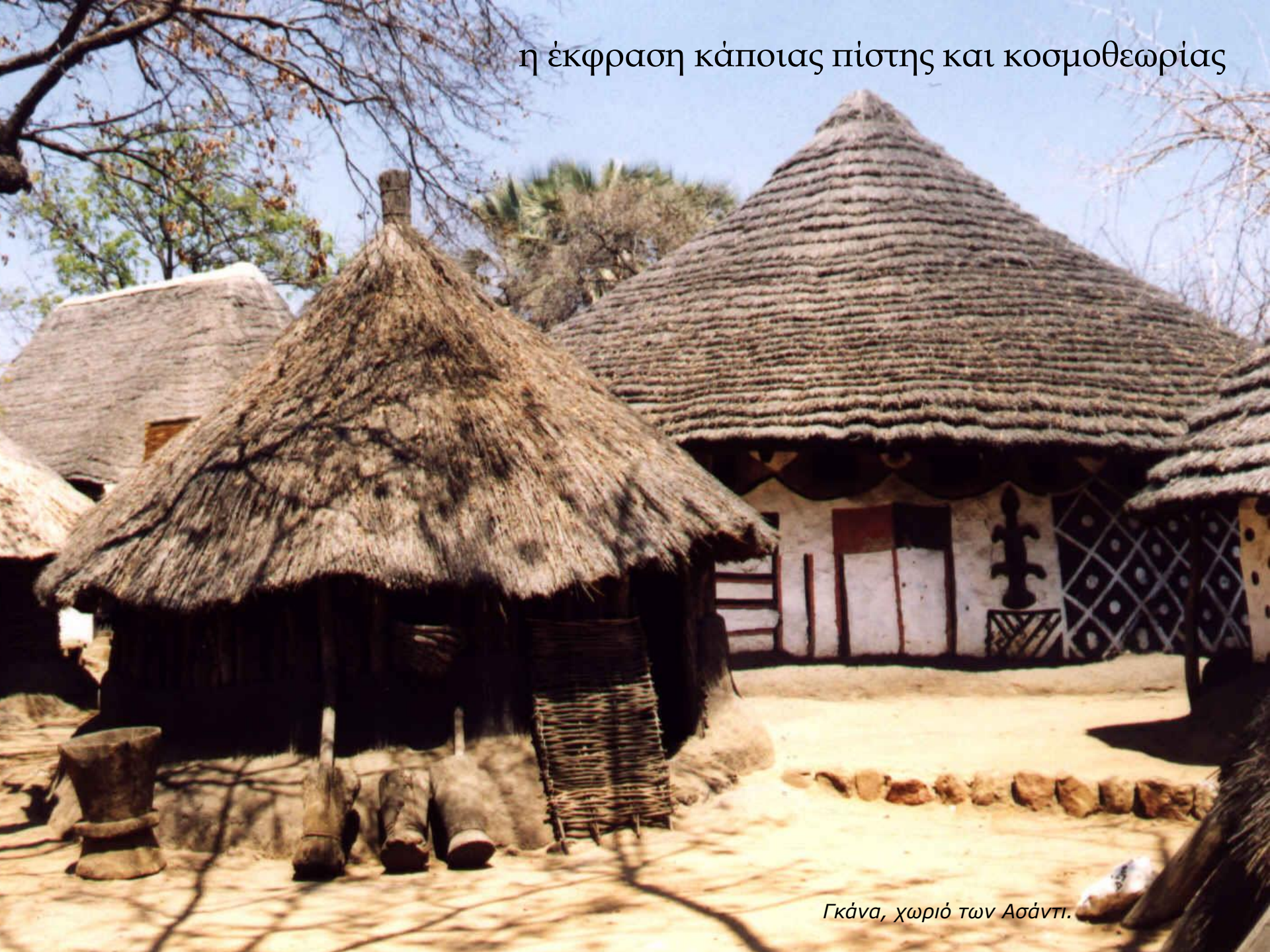
Υπάρχει περίπτωση ένας σχεδιαστής, αρχιτέκτονας, μηχανικός να υποχρεωθεί σε μια μη ορθολογική κατασκευαστικά επιλογή για το κτηριακό κέλυφος, εξ αιτίας μιας λειτουργικής απαίτησης;

Ας εξετάσουμε το ζήτημα της ανελαστικότητας των θεωρούμενων ως βασικών αναγκών...

Όσον αφορά, για παράδειγμα, τη **βασική ανάγκη «στέγαση»**, σε διαφορετικές κουλτούρες, μπορεί να έχουν σημασία για την επιλογή μιας συγκεκριμένης λύσης, ανάλογα με την ιεράρχησή τους, διαφορετικές προτεραιότητες. Τέτοιες, όπως οι εξής:

η έκφραση κάποιας πίστης και κοσμοθεωρίας

Γκάνα, χωριό των Ασάντι.

η επικοινωνία με τους συνανθρώπους

Μακρόσπιτο των Ιροκωίς.

η προστασία από τις κλιματικές συνθήκες

Το ιγκλού των Εσκιμών.

η προστασία από τους εχθρούς.

Καμερούν, περικλειστη αυλή.

Η έννοια των **βασικών αναγκών**, ως σημαντικών γενεσιουργών αιτιών της μορφής της κατοικίας, δεν αμφισβητείται, χρειάζεται, όμως, παραπέρα ανάλυση, για να μη πέσουμε σε αυθαίρετες ερμηνείες ή καταλήξουμε σε εκ των προτέρων «συμπεράσματα».

Σαφώς και είναι προαιώνιες και πανανθρώπινες οι **βασικές ανάγκες**:

1. Να αναπνέουμε
  2. Να εργαζόμαστε με ικανοποιητικό φωτισμό
  3. Να τρώμε και να μαγειρεύουμε
  4. Να αναπαυόμαστε
  5. Να απομονωνόμαστε
- κ.ο.κ.

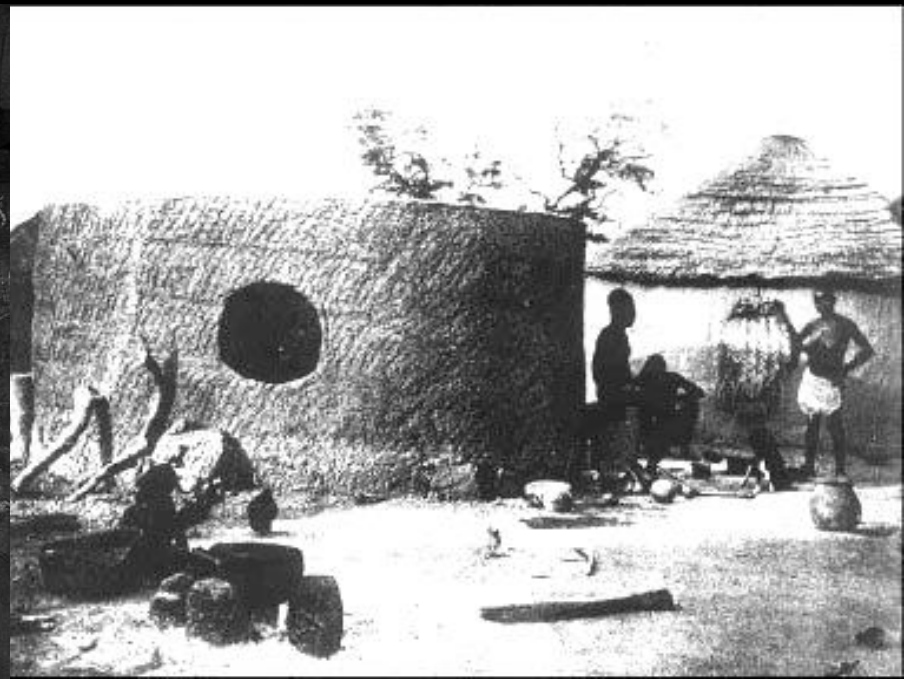
Όμως για τη μορφή του δομημένου χώρου έχει σημασία ο πολιτιστικά καθορισμένος τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζονται αυτές. Για παράδειγμα:

- Βεβαίως και θα μπει αφού χρειάζεται ένα παράθυρο, αλλά σημασία έχει ποια θα είναι η μορφή του, η θέση του και ο προσανατολισμός του.

Σενεγάλη.

Γκάνα, χωριό των Ασάντι.

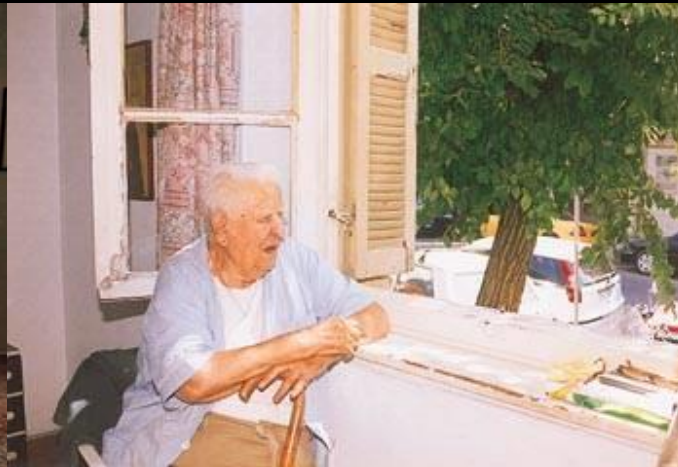
Σενεγάλη.

- Σημασία έχει αν η λειτουργία του θα είναι :
- ουσιαστική ή
- συμβολική.

N. Αμερική.

- Βεβαίως και θα μπουν **παράθυρα**, αλλά σημασία έχει ποια θα είναι η λειτουργία τους:
- τα μάτια του σπιτιού (από μέσα προς τα έξω) ή
- οι βιτρίνες του σπιτιού (από έξω προς τα μέσα);

- Βεβαίως και είναι αυτονόητο πως ένας λαός μαγειρεύει ή τρώει, αλλά αυτό που έχει σημασία είναι τι, που και πώς.

Εξ άλλου η μετάβαση από τη φάση της συλλογής έτοιμης τροφής από τη φύση και εκείνη του κυνηγιού και του ψαρέματος, στη φάση της κτηνοτροφίας και της καλλιέργειας της γης, με τις διάφορες φάσεις της, στον ετήσιο κύκλο, σηματοδοτεί τη δημιουργία μόνιμων δεσμών με το χώρο, άρα και ανθρώπινου οικισμού.

Έτσι για τις παραπάνω βασικές ανάγκες παρατηρούνται ενδιαφέρουσες διαφοροποιήσεις ως προς τον τρόπο εξυπηρέτησής τους, ιδίως λόγω της ιεράρχησης άλλων προτεραιοτήτων ως σημαντικότερων.

1. Αναπνοή - Αερισμός

- Στο igloo του εσκιμώου υπάρχει ιδιαίτερα βαριά ατμόσφαιρα.
- Στο παραδοσιακό Γιαπωνέζικο σπίτι υπάρχει διάχυτη οσμή αποχωρητηρίου.
- Σε άλλες κουλτούρες ο καπνός θεωρείται ιερός και δεν απομακρύνεται.

2. Φωτισμός

- Τα επιθυμητά όρια έντασης φωτισμού παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές από κουλτούρα σε κουλτούρα.
- Ενίοτε λόγοι θρησκευτικοί θέλουν το σπίτι σκοτεινό (Bamikele).

Πόρτα των Βατικελε και σπίτι στην Τήνο.

3. Μαγείρεμα - Φαγητό

- Οι Αζτέκοι έχουν ξεχωριστό κτίσμα για μαγειρείο.
- Οι Ίνκας μαγειρεύουν στην ανοικτή αυλή.

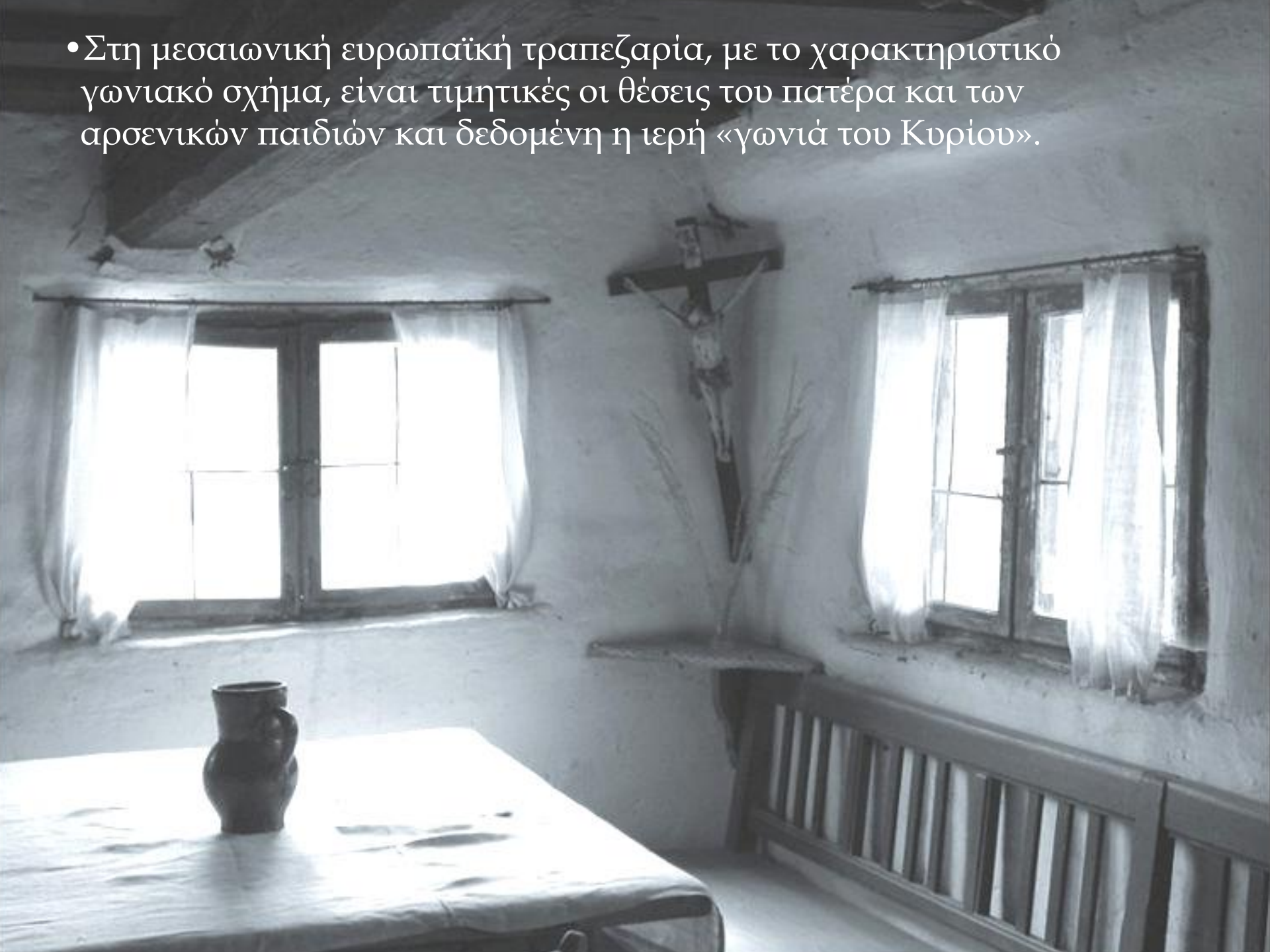
- Οι Τουαρέγκ ανάβουν φωτιά μέσα στο σπίτι, αλλά μαγειρεύουν έξω.
- Στις ινδιάνικες και σε πολλές αφρικάνικες φυλές τρώνε πρώτα οι άνδρες και μετά οι γυναίκες και τα παιδιά.

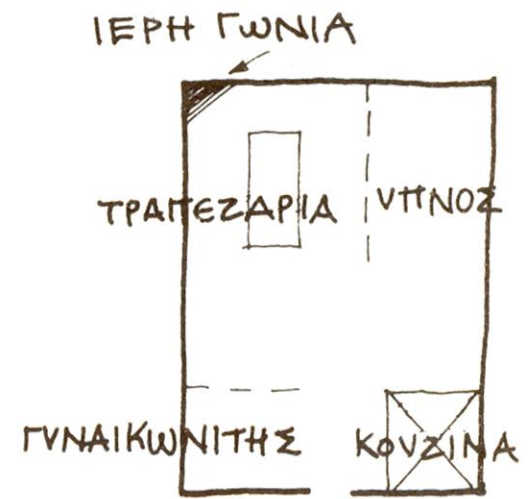
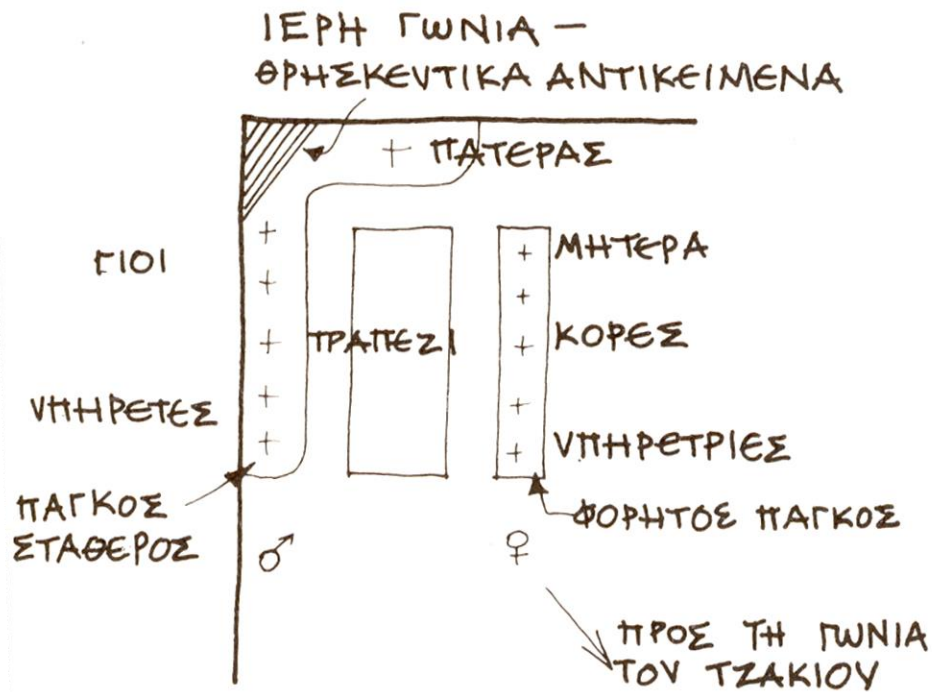

• Στους Ούλουφ της Σενεγάλης, ο άνδρας τρώει στο δικό του σπίτι και στα κρυφά, γιατί φοβάται το κακό μάτι, καθώς αισθάνεται ευάλωτος τη στιγμή της λήψης τροφής.

- Στη μεσαιωνική ευρωπαϊκή τραπεζαρία, με το χαρακτηριστικό γωνιακό σχήμα, είναι τιμητικές οι θέσεις του πατέρα και των αρσενικών παιδιών και δεδομένη η ιερή «γωνιά του Κυρίου».

Η "ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ" (HERRGOTTSWINKEL)

Ἡ διάταξη αὐτὴ μένει σχεδὸν ἀναλλοίωτη στὴν Ἀνατολικὴ καὶ Κεντρικὴ Εὐρώπη.
Ἡ ἱερὴ γωνιά εἶναι τὸ πρῶτο σημαντικό σημεῖο τοῦ σπιτιοῦ.

- Εξ άλλου ο τρόπος φαγητού, αλλά και το περιεχόμενό της διατροφής αποτελούν βασικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά για μια κουλτούρα.
- Εξ ού και η έννοια του «ιμπεριαλισμού της γεύσης».

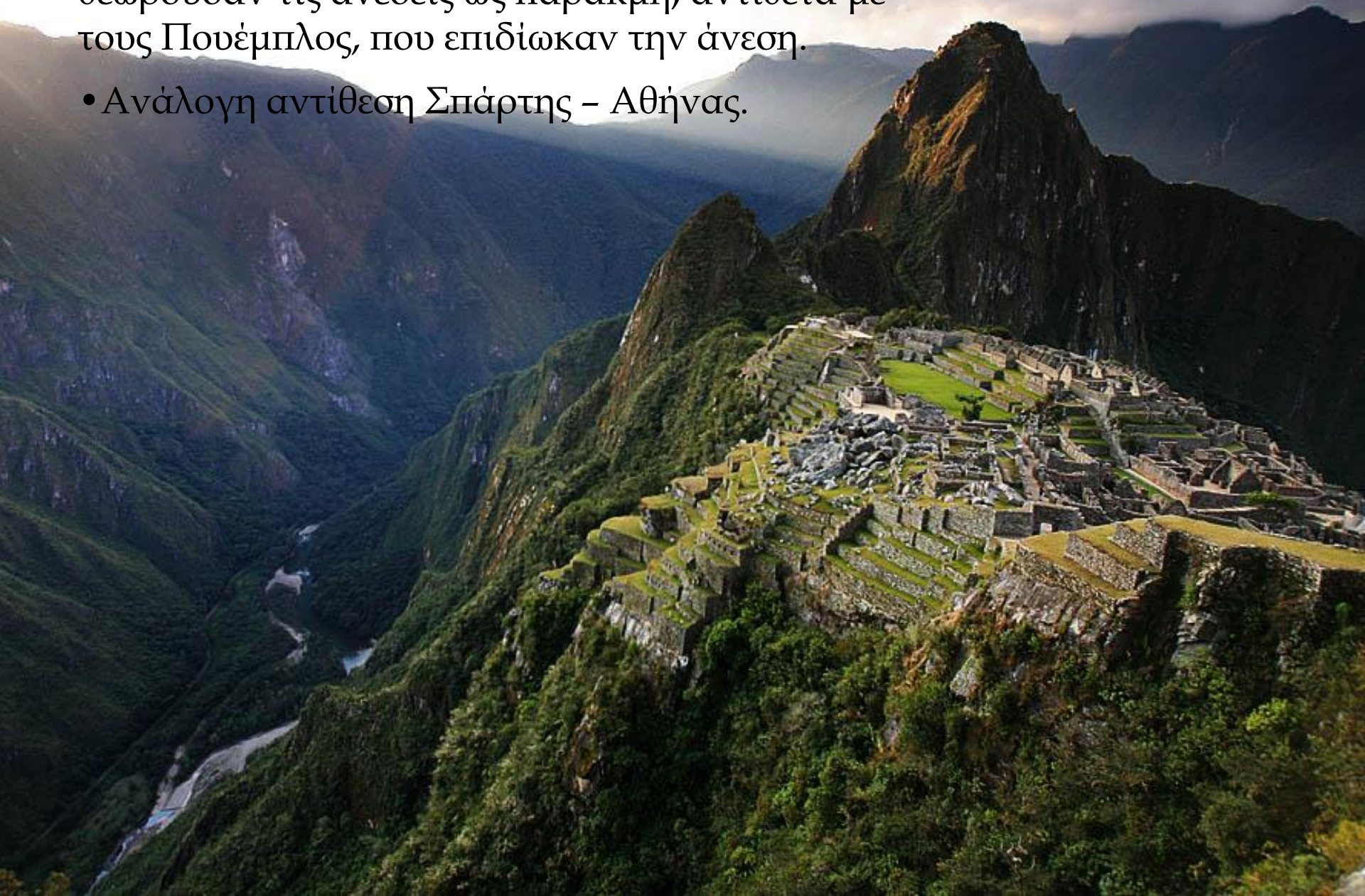

4. Άνεση

- Η έννοια της άνεσης είναι πολύ σχετική.
- Πολλές κουλτούρες επιδιώκουν την άσκηση ως δρόμο για την απόκτηση της αρετής.

- Οι Ίνκας θαύμαζαν τη σκληραγωγία και θεωρούσαν τις ανέσεις ως παρακμή, αντίθετα με τους Πουέμπλος, που επιδίωκαν την άνεση.
- Ανάλογη αντίθεση Σπάρτης – Αθήνας.

- Σε μερικές κουλτούρες οι άνθρωποι ξεκουράζονται με το να κάθονται κάτω.

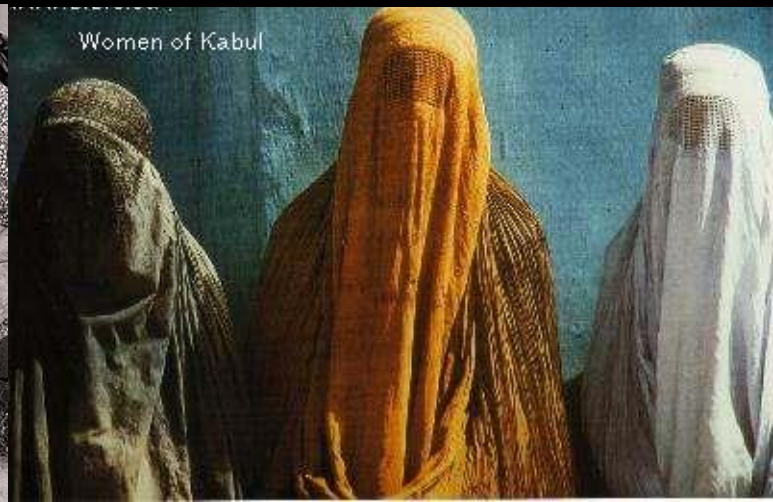
- Άλλοι με το να στέκονται στο ένα πόδι (ιθαγενείς της Αυστραλίας και μερικοί Αφρικανοί).
- Η χρήση της αιώρας είναι διαδεδομένη μεταξύ των ιθαγενών της Αφρικής και της Ν. Αμερικής.

5. Η ιδιωτικότητα

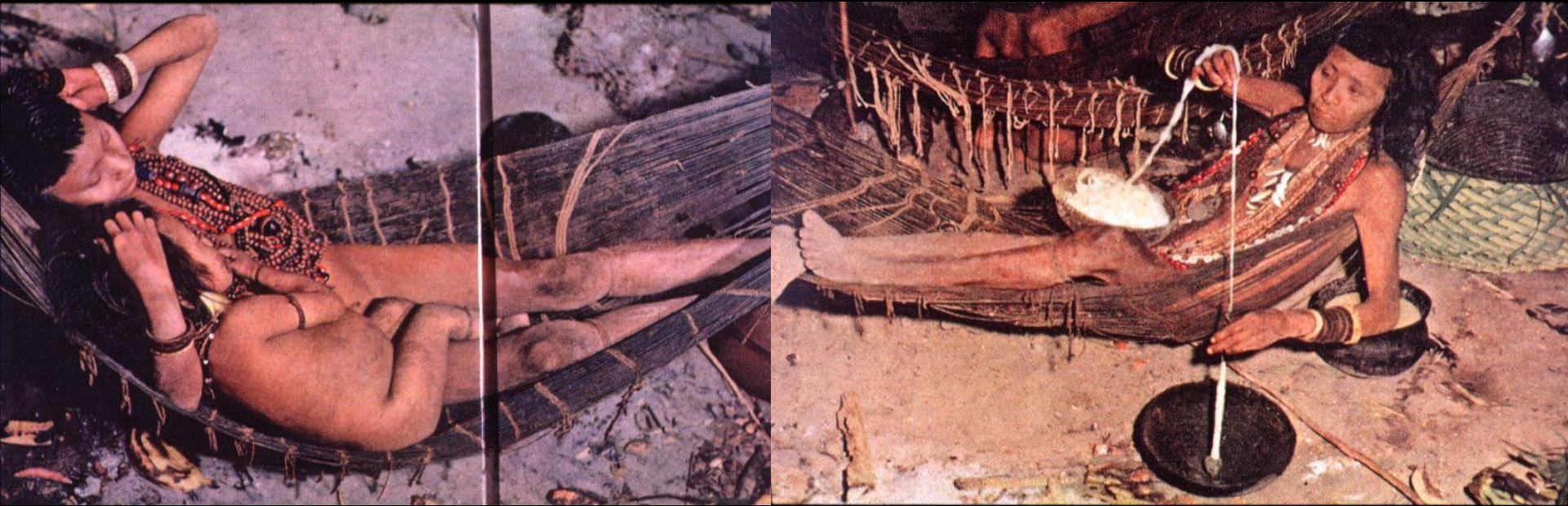
- Η επιδίωξη της ιδιωτικότητας στις διάφορες κουλτούρες, διαφοροποιείται, ανάλογα με τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία και τις αντιλήψεις για τις σχέσεις των δύο φύλων.

Η ιδιωτικότητα είναι παράγοντας, που επηρεάζει σημαντικά τη μορφή της κατοικίας και κατ' επέκταση του οικισμού.

- Κάποιες κουλτούρες δεν τη θεωρούν απαραίτητη εξ αιτίας των αντιλήψεων για τις σχέσεις των δύο φύλων.

- Στην παραδοσιακή Ιαπωνία οι άνθρωποι εμφανίζονταν γυμνοί δημόσια ενώ άνδρες και γυναίκες χρησιμοποιούσαν κοινά λουτρά.
- Μπορούσε να δει κανείς το εσωτερικό μιας αγροικίας απ' άκρου εις άκρον.
- Οι φιλοξενούμενοι κοιμούνται μαζί με τα μέλη της οικογένειας χωρίς διάκριση φύλου.

- Οι Ινδιάνοι Iroquois, σε μια ακραία έκφραση της έννοιας της φιλοξενίας, καλούσαν τον φιλοξενούμενο να «κοιμηθεί» με τη γυναίκα τους, ενώ ενδεχόμενη άρνηση ισοδυναμούσε με βαρύτερη προσβολή.

- Οι Yagua του Αμαζονίου μένουν σ' ένα μεγάλο ανοικτό σπίτι και πετυχαίνουν ιδιωτικότητα με το να θεωρείται κάποιος απών αποστρέφοντας το πρόσωπό του από το κέντρο του σπιτιού.

Η αντίληψη για ιδιωτικότητα επηρεάζεται, πέρα από τις αντιλήψεις για το σεξ και τη ντροπή, επίσης από αισθήματα προσωπικής αξίας, τη θέση του ατόμου στην κοινωνία, την ιδιοκτησία και εδαφοκυριαρχία.

Είναι αυτονόητο πως κάποιες ανάγκες, όπως ο ύπνος, είναι διαχρονικές και αμετάβλητες και αποτελούν σχεδόν "σταθερές αξίες" με οικουμενική ισχύ, όπως η μητρική στοργή.

Όμως ο τρόπος που ο σχεδιασμός αντιμετωπίζει τη συγκεκριμένη ανάγκη, είναι σαφώς διαφοροποιημένος τοπικά και χρονικά.

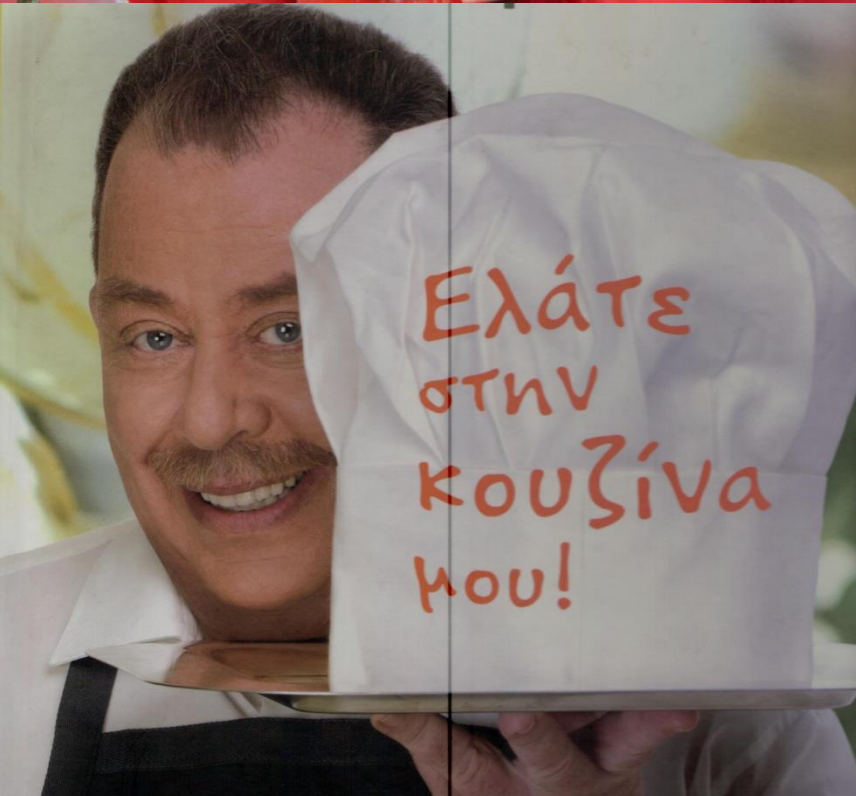

Εξ άλλου συχνά η συγκυριακή κάλυψη μιας ανάγκης, δεν προϋποθέτει πάντοτε συγκεκριμένη μορφή σχεδιασμού, αφού αφήνει μεγάλα περιθώρια... προσωπικής πρωτοτυπίας.

Λειτουργίες, όπως το οικογενειακό φαγητό δεν προϋποθέτουν πια την κλασική επιλογή μιας τραπεζαρίας, καθώς ο σύγχρονος τρόπος ζωής, επιβάλλει τους ρυθμούς του, ενώ η "τέχνη" μιας γρήγορης και εύκολης μαγειρικής διαδίδεται μέσω λαϊκών τηλεοπτικών εκπομπών.

Ο αρχιτεκτονικός χώρος και τα επί μέρους στοιχεία του δεν **χρησιμοποιούνται** μόνον έτσι όπως έχουν προβλεφθεί στο σχεδιασμό, αλλά ενίοτε **εναλλακτικά** (ανεπίσημα ή συγκυριακά).

Μετά από τόση μακροχρόνια προσπάθεια και αφού καταναλώθηκε πολλή φαιά ουσία και σινική μελάνη για τον σχεδιασμό της απόλυτα ανατομικής καρέκλας...

...μπορεί πια κανείς να καταλήξει στο συμπέρασμα πως μονοσήμαντη λειτουργικότητα ίσως απλά να σημαίνει ελάχιστη χρησιμότητα...

Έτσι, μόνο ως
ακραία
φονξιοναλιστική
θεώρηση της
αρχιτεκτονικής,
μπορεί να
χαρακτηρισθεί η
επιδίωξη να αναχθεί
η κατοικία σε
«μηχανή του
κατοικείν» (Le
Corbusier).

Αυτή μπορεί να καλύπτει τις απαιτήσεις της στατικής αντίληψης της λειτουργικότητας, απέχει, όμως, πολύ στο να ανταποκριθεί σε μια δυναμική αντίληψή της.

Ένας φονξιοναλιστικά
σχεδιασμένος χώρος
μπορεί να εξασφαλίζει
υψηλό βαθμό της
προβλεπόμενης
συμβατικής χρήσης, δεν
πρέπει όμως να αποκλείει
δυνατότητα εναλλακτικής

- συγκυριακής ή
- ανεπίσημης χρήσης.

Το πρόβλημα με τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό είναι πως οι σχεδιαστές, αρχιτέκτονες, μηχανικοί, νομίζουν πως γνωρίζουν με ποιο τρόπο (πρέπει να) εξυπηρετούνται οι πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων.

Όμως η εξυπηρέτηση των αναγκών μπορεί να έχει πολλούς προσωπικούς τρόπους προσέγγισης, τουλάχιστον όσους πολιτισμικά διαφοροποιημένους, έχουμε ιστορικά διαπιστώσει...

#328401

Και βεβαίως, με την εξέλιξη των κοινωνιών και την πρόοδο της τεχνολογίας, δεν αλλάζουν μόνο οι τρόποι εξυπηρέτησης των αναγκών, αλλά και το τί κάθε εποχή και κάθε κοινωνία ορίζει ως ανάγκη...

F(©)CUSED
COLLECTION

Οι λειτουργικές παράμετροι, οι ανθρωπομετρικές διαστάσεις, τα εργονομικά δεδομένα σε καμιά περίπτωση δεν προκαθορίζουν το αποτέλεσμα του σχεδιασμού.

Θα μπορούσαμε επιγραμματικά να σημειώσουμε πως υπενθυμίζουν στον σχεδιαστή, αρχιτέκτονα, μηχανικό "όχι τι πρέπει να κάνει, αλλά μάλλον τι δεν μπορεί να κάνει".

Σ' αυτό το πλαίσιο, τα περιθώρια για ορθολογικό κατασκευαστικά σχεδιασμό είναι πολλά, και βεβαίως δεν υπάρχει λειτουργική απαίτηση που να υποχρεώνει σε μια μη ορθολογική κατασκευαστικά επιλογή για το κτηριακό κέλυφος.

Κι αν ανέκυπτε μια τέτοια λειτουργική απαίτηση, μήπως, τότε, θα έπρεπε να εξετάσει κανείς σοβαρά τον βαθμό ανελαστικότητας της συγκεκριμένης ανάγκης;